

פרשיית השבוע

מגזין להגות והסברה יהודית

פרשת כי-תשא
תשפ"ב

גיליון מס' 576

על השולחן

הרב אברהם ישראל פרידמן

כזמן של: "אסור". אלא להיפך - כזמן של: "מותר".

מותר לשמוח. מותר לומר סיפור טוב ומעצים על השולחן עם פיצוחים לרוב. מותר לשאוג 'נשמת' ביקוד-אש אחרי טבילת השחר. מותר להשתעשע בדברי-תורה.

מותר.

בעיקר אמירה מהותית, אמירה של נשמה:

מצווה שנעשית בשמחה - מטביעה חותם נצחי על הילדים. תמיד היא מצטיירת כ'כייף' שממש לא כדאי לנטוש.

כך הלא לימדונו בספרים הקדושים על החודש דגן - חודש אדר: "יטע בהן אדר, דקיימי לדרי-דרי" (גמרא ביצה טו, ב)

השמחה במצוות - מותירה חותם לדורות. הילד מחובר וחש כימיה עזה.

3.

פורים תמיד מצטייר בליבנו כחגם של הילדים.

כשהיינו בכיתה ד' - כך אני זוכר - ליל הפורים היה זמן של דינמיות מבעיתות של פרחים-חדשים, ברחובות המרכזיים של העיר החרדית; נקישות בדלתות (עם תחפושת של קוף - כמובן) ודרישה יומרנית של 'לא פחות מאלף' וכמובן - בבוקר היום, כמויות של 'קליק' ו'פסק-זמן' למצוות היום (משלוח-מנות).

במובן חיצוני, כך אני חושב, היה זה חג שהכי-מרוחק מהקדוש והיקר: חג עם הרבה "הוללות" פחות שמחה מרוממת עליה מדבר הרמב"ם "וטוב לב משתה תמיד". יותר "שמחת כריסו" של חולין.

אבל במבט חושב, אני חושב שמבחינת עולמו של ילד בכיתה ד' - אין דבר מדהים מזה.

כי ילד בכיתה ד' צורב בתודעתו זיכרונות-ילדות מתוקים וטעימים (תרת-משמע) בעיקר באמצעים חיצוניים-גשמיים. אמצעים ששכלו ורמתו הרוחנית של ילד משיגה. להבנות המרוממות והגבוהות שלנו - לא בהכרח שיוכל להעפיל. (המשך בעמוד 4)

פורים. קטן.

חג הפורים עלול להיחקק בלב הילדים כחג של "הוללות" - הרבה רעש חיצוני. מה עושים?

1.

... ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית-עולם? (שמות ל"א, ט"ז)

היאך עושים שבת "לדורותם ברית-עולם"? מה המתכון ליצור שבת שתשמר לדורי-דורות?

הטו אוזניכם לדברים שעלו בהגיגוני בעזרת חונן הדעת:

"לעשות את השבת" מפרש רבינו יונתן: "למיעבד תפנוקי שבתא". תפנוקי השבת יוצרים שבת חווייתית ומענגת.

כזו שבת יוצרת אווירה של חווייה נשמטית סביב שבת מלכתא. הילד במהלך השבוע ישתוק מתי יבוא היום הגדול, יום העונג המרומם.

שבת כזו - תחזיק לדורות.

כי חווייה לא נוטשים כל-כך מהר.

"ושמרו בני ישראל לעשות את השבת" - אזי ממילא יזכו שהשבת תונצח בלבבות הילדים. "לדורותם ברית-עולם". הא בהא תליא.

השבת לא תצטייר - חלילה - בעיני הילדים

... לפני הסליחות, היו מגישים 'סחלב' חם, ואני אהבתי את המשקה הזה. שני הדברים האלו - הנר, והסחלב החם - האהיבו עלי את הסליחות, ואת התפילה"

הפנקסו של מהנך

דילחות הינוכיות אקטואליות

כיצד התפללתי על הילדים?

הגה"צ רבי מנשה ישראל רייזמן

שמעתי מהרה"ג רבי זונדל קרויזר כאור החמה מזהיר וצ"ל, שהוא התבונן, שיש כמה משפחות שהילדים הראשונים הם תלמידי חכמים מופלגים, והילדים האחרונים פוחתים והולכים, וחשב שזהו בגלל חסרון התפילה.

והיינו שכשנותנים לאדם רשימה של עשרות שמות להתפלל, איכות התפילה יורדת ופוחתת מאחד לשני. למשל כשאדם נוסע למקום קדוש ויש לו עשרה בנים, הרי אדם הוא מוגבל וכוחות נפשו אוזלים, כשהוא מתחיל להתפלל הוא מתחיל בתפילה חזקה על הראשון ועל השני פחות וכו'. וכן בענין הזמן, כי כשהיה לו ילד אחד היה מרבה בתפילה על זה הבן, כשיש לו שני בנים מתחלקים כוחות הנפש בתפילה בין שני הבנים, כשנולד ילד שלישי מתחלק לשלוש, ונמצא שהראשון נשאר תמיד עם תפילות רבות יותר משאר הילדים.

ואמר רבי זונדל, שהאמא שיש לה יותר ילדים צריכה לעמוד הרבה יותר זמן בהדלקת נרות, שאם היתה עומדת בתפילה בהדלקת הנרות רבע שעה כשהיה לה רק בן אחד, הרי שכשיש לה שני בנים צריכה להתפלל חצי שעה וכו'.

חשוב לדעת, שהתפילות האלה אינן 'מותרות' אלא חיוב ההורים על הבנים. וכמו שכתב רבי שמעון ממגנצא בפיט דשבועות על עשרת הדברות, והזכיר בדיבור כבוד את אביך ואת אמך שהם הולידו אותך וגידלו אותך והתפללו עליך

הרבה תפילות ותחנונים, ממילא עליך לכבד אביך ואמך.

הרי שאחת ממצוות האב על הבן הוא התפילות. ומה אשמים הבנים האחרונים שהם נולדו בסוף השורה? כך מלמד אותנו משה רבינו 'ושם האחד אליעזר', כשהתפלל על הבן השני התייחס אליו כבן יחיד. כך יש להתייחס לכל ילד וילד בגשמיות וברוחניות.

תלמודא

חושג תלמודי אחד

'תוספת שביעית' ודעת רש"י

במאמרנו לפני שבועיים נגענו בשאלה אודות דעת רש"י בעניין איסור 'תוספת שביעית'. שכן, מחד הוא נוקט (גמרא ראש השנה י, ב) כי איסור זה כולל נטיעה לצורך השרשה בזמן התוספת - ל' יום קודם ראש השנה, משמע כי גדר תוספת שביעית כשבת והיינו ששביעית מתחילה מזמן התוספת, בעוד המשנה מלמדת אותנו כי כל האיסור נאמר רק לצורך נטיעת פירות שביעית, ואילו לצורך פירות שישית מותרת מלאכה, משמע שה'זמן שביעית' לא החל עדיין.

ברם, היה מקום ליישב דברי רש"י באופן מופלא. והוא לאחר שנקדים דברי החוטש שני' (הלכות שמיטה ויובל, פרק ד' הלכה כ"ב) שהעמיד לחדש לחומרא כי הגם שמלאכות מותרות בשמינית, הרי שכל מה שנודע למלאכות בפירות שביעית, הרי גם המלאכות כלפיהם אסורות, וזאת משום שהם קדושים בקדושת שביעית, ומדין קדושת הפירות משתרשים גם איסורי מלאכה הנוגעים לפירות עצמם - כבצירה וכדומה. את דבריו השתית על דברי התורת כהנים שכתב בפרשת בהר ש"כיוון שיצא שביעית, אע"פ שפירותיה שמיטה, מותר אתה לעשות מלאכה בגופו של אילן". הוי-אומר: שאחרי שנת השביעית אין איסור מלאכה הקשורה לקרקע, שזה תלוי בשנת השביעית. אולם דבר שאינו בגדר "מלאכה בגופו של אילן" אלא מתייחסת לפירות עצמם - זה אסור אף במוצאי שביעית. כלומר: יש כאן חידוש דין שישנם מלאכות שאסורות בשמינית - כקצירה הקשורה גם לפירות - שלמרות שלמעשה כל דין 'שביתת הארץ' התחדש כמובן רק בשביעית עצמה (ראה שם עוד מה שהקשה מדברי הירושלמי).

ונראה בהתאם לזאת להוסיף ולהסביר בכך דעת רש"י גם לקולא - שהגם שרש"י נוקט שגדר 'תוספת שביעית' הוא הקדמת זמן שנת השמיטה לל' יום קודם ראש-השנה, אולם מכל-מקום בכל הנוגע לפירות שישית, הרי שהם אלו שקובעים את גדר המלאכה בהם (וכעין מה שנקטנו לגבי פירות שביעית שנכנסו לשמינית - ולחומרא), וממילא מתוקף דין הפירות, שאינם קדושים בקדושת שביעית כל ועיקר, יש מקום לנקוט להקל לעשות בהם מלאכה, וכל מה שקשור למלאכות שלהם - הרי זה כמו שנת שישית. ואחד מידידי לספסל שיח' האירני כי אכן גם בירושלמי בתחילת פרק ט' בשביעית נראה כי הוא מדגיש לגבי איסור ספיחין שחשוב שיהיה תבואה שהביאה שליש בשביעית. ועיין בזה עוד.

בשבוע הבא נרחיב אי"ה בסוגיית 'משומר' ובדעת רש"י ורבינו תם בגדר האיסור, וזאת בהתאם לשיטתם בגדר עצם עניין הפקר בשביעית.

עוד עצה שמעתי מהגאון רבי זונדל קרויזר, שכדאי לשנות את סדר התפילה על הילדים - פעם להתחיל הראשון עד האחרון, פעם להתחיל מהאחרון עד הראשון, ופעם מהאמצע כלפי מעלה ופעם כלפי מטה, שכן נמצא שתמיד יתחיל להתפלל בחמימות הלב על כל אחד ואחד מהילדים.

וראיה לדבר שבתוה"ק הוזכרו י"ב שבטי י-ה שש עשרה פעמים, ובכל פעם נכתבו בסדר שונה, ללמדך סדר התפילות כפי הנראה גם כשהתפלל יעקב אבינו על בניו לו כמה וכמה אופנים, פעם התחיל מראובן, פעם מיוסף פעם מבנימין. ואם אמרו חז"ל 'לעולם אל ישנה אדם בן בין הבנים' אין הדברים אמורים רק לגבי בגדים וכותנת אלא גם לגבי תפילות.

וכן לגבי שעה שמשקיע ללמוד עם הילדים, אם היה לומד עם הבן הראשון שעה אחת, מדוע יחלק השעה לעשר בניו, שש דקות לכל ילד? הרי על כל ילד שנולד צריך להשקיע שעה נוספת בחינוך הבנים. כך היה לפני שתיקן יהושע בן גמלא את התלמודי תורה, אך כיון שכבר תיקנו שיש חיידר, הרי עדיין מצוה בו יותר מבשלוחו, ויש להשקיע בכל בן ובן כמה שהיה משקיע לבן יחיד. כך מקיימים 'ושם האחד אליעזר' ולא 'השני', ללמדנו כמה האמא צריכה להקדיש בתפילה על כל אחד ואחד, וכמה האבא צריך להקדיש בלימוד עם הבנים.

(מתוך גיליון 'ממשקה ישראל' - פרשת יתרו תשע"ט; הובא במגזין 'בית-היין')

אנשי העשה

סיפור יהודי לשלחן שבת

נרות-השבת הציתו את הגחלת היהודית

הסטודנט היה מציץ חידי-ערב שבת מהחדר על עמך הדלקת-הנרות של האימא..

זה היה קורה מידי ערב שבת קודש, שעת פניא דמעלי שבתא.

הסטודנט היהודי היה מציץ מחדרו לעבר האישה שהדליקה נרות בבית. נראה היה שהוא נלהב מהמעשה..

היה זה לפני עשרות בשנים. משפחת בלימאן הצעירה התיישבה בטורונטו שבקנדה. משפחה קטנה היא הייתה ולא הייתה נצרכת לדירה גדולה, וגם הממון לא היה רב, ולכן שכרו חלק מהדירה לסטודנט יהודי.

הלה, למרבה הצער, לא היה שומר תורה ומצוות, אבל נראה כי נרות השבת הצליחו להבעיר את הגחלת היהודית שבנשמתו. כאמור, מידי ערב שבת-קודש היה עושה לו מנהג של קבע להציץ בהדלקת הנרות של האימא. נראה כי המעשה מחולל רושם בנפשו..

לאחר זמן-מה החל 'מתחזק' אט-אט במצוות. הוריו, ששמעו על המהלך, החליטו להפסיק מעתה ואילך את התמיכה הכלכלית בו, ולא היה לו מהיכן לשלם את דמי השכירות.

עם זאת, משפחת בלימאן שהייתה ערנית לכך, בצדקותה - עשתה עצמה כלא-יודעת, ולא דרשה את דמי השכירות.

לימים, עזב הסטודנט הבית ועקבותיו לא נודעו..

ביום מן הימים אחיה של הגב' בלימאן מגיע לביקור בארץ-הקודש.

הוא מבקר, בין-היתר, גם בשכונת 'מאה-שערים' המיתולוגית. שם הוא מזהה פנים מוכרות-משהו.

היה זה יהודי בעל חזות יהודית - עטור זקן ופאות מתבדרות. "אתה מכיר אותי?" - הקדים ופתח הלה. "זוכר משהו", השיב אחיה של הגב' בלימאן.

"אז אספר לך: זה אני - הסטודנט היהודי ששהה בבית אחותך מספר שנים", הוא הפתיע, ומיד המשיך: "כמה וכמה חודשים לא שילמתי את דמי השכירות. טוב שאני פוגש אותך. הנה, קח את הכסף הזה והעבר אותו לאחותך".

את הסיפור המפעים הזה מספר חתנה של הגב' בלימאן, איש-החיל הרב דוד הופשטטר שליט"א - מייסד ארגון 'דרשו'.

הוא הביא את הסיפור בהקשר לאמור במשנה במסכת אבות (פרק ד' משנה י"ח):

רבי שמעון בן אלקעזר אומר, אל תרצה את חברך בשעת פסו, ואל תנחמונו בשעה שמתו מטל לפניו, ואל תשאל לו בשעת נדרו, ואל תשתדל לראותו בשעת קלקלתו.

המסר - אומר הרב הופשטטר - הוא לא רק שאין להקדים את המאוחר וכי אם צריך לפייס יש לעשות זאת בזמן, ולא בשעה שהכועס עדיין עומד בכעסו הבוהר.

אלא יש כאן מסר עמוק-יותר:

לפעמים אנחנו רוצים לדחוק את הרגשות של השני בעל-כרחו ולהחליט בשבילו איך להרגיש. אנחנו, אולי מתוך תמימות, רוצים לפייס אותו במהירות, או לנחם אותו בשעת חימום.

אבל ההיפך הוא הנכון: בשעה זו הוא זקוק לפורקן-הנפש. לשקט ולשלווה. כל ניסיון לתת לו בעל-כרחו את מה שאיננו זקוק לו - אין זה אלא מטרד והצקה.

•

(מתוך הספר המופלא: 'דרש דוד - מסכת אבות, פרק ד' משנה י"ח. ראה שם (עוד).

לתשומת-ליבכם! מהדורת הדפוס מצומצמת! ניתן לקבל את הגיליון למייל ללא תמורה בשליחת דוא"ל לכתובת: abyisrael@gmail.com

מלווה הלכה

אקטואליה מזווית יהודית

א.י.פ.

בין ישיבה ל'קוקה-קולה'..

עונת ה'רישומים' לישיבות-הקטנות בפתח. הנה מה שמאוד חשוב לדעת בדרך לבחירה מהמשמעותיות בחיי ילדינו

עכשיו, על מפתן עונת ה'רישומים' הלחוצה בבתים רבים, חשוב להדגיש נקודה קריטית שיש לה השלכה על כל עתידו של הנער, בן-הישיבה לעתיד.

עכשיו זה הזמן לבחור לנער את הישיבה המתאימה לו. לא המתאימה לנו. לא בהכרח שהמותג ש"כולם הולכים אליו" מתאים גם לאופיו של הילד שלנו.

אם הילד שלנו למשל הוא טיפוס נחבא אל הכלים וישיבה המונית ותוססת בה הוא יהיה "זנב לאריות" - תעלים אותו עוד יותר והוא 'ייבלע' בה - אולי כדאי לחשוב על ישיבה אחרת, איכותית אבל מתאימה לאופיו, אולי בבחינת: "ראש לשועלים". נער שהוא עוצמתי יותר, מאידך, אולי כן מתאים לישיבה המונית שכזו.

נער שברמת לימוד מסוימת לא תמיד ייהנה בישיבה עם רמת לימוד שונה בעליל.

ישיבה - איננה 'קוקה-קולה'. לא המותג החיצוני הוא זה שאמור להכתיב לנו את ההחלטה החשובה.

ישיבה היא כן כמו עניבה. לשאלה האם העניבה "יפה" אין מענה אחיד. תלוי באיזה צבע החליפה שאתה עוטה.

כך הישיבה: היא "טובה" למי שהיא "מתאימה".

המשמעות של "חנוך לנער על-פי דרכו" הינה, שחינוך איננו דבר עדר-קולקטיבי. אין מענה חינוכי אחד ואחיד לכולם כאחד יחד.

"על-פי דרכו" זה אומר שחינוך - במהותו - איננו דבר אינדיבידואלי. לא הרי ילד מופנם כהרי ילד רעשן. לכך אחד יש להצמיד מענה הולם ויעודי בהתאם לאופיו ורמתו הרוחנית. יש להסתכל לילד ישר בלובן-העיניים ולראות מה הוא דורש.

ואם בחינוך הדברים אמורים, הרי שעל אחת כמה וכמה בישיבה לצעירים, עולם רגיש ומורכב כל-כך.

זה הזמן ללכת אל הישיבה המתאימה לנער, ולא לחבריו. ה'טרנד' העכשווי לא זה שיקבע לאן הנער מתאים. גם לא הרצון הפנימי שמקנן בנו שהילד שלנו יהיה בישיבה הכי-הכי. (אם זה מתאים - מה טוב, אבל אם לא בדיוק, יש לחשוב פעמיים ולבדוק. בדיני נפשות עסקינן).

פורים. קטן. (המשך מעמוד 1)

4.

הנה סיפור מופלא וחריף כאחד שממחיש את מקומם את ה'ריגושים' - כביכול - במצוות, מזווית עולמו של ילד.

סיפר הגאון רבי יהודה עדס שליט"א, ראש ישיבת קול יעקב:

"לפני כארבעים שנה, הייתה מורה בסמינר, שתלמידותיה השכימו קום ביום א' דסליחות, והגיעו לבית הספר עייפות במקצת. המורה שהבחינה בכך אמרה להן כי מי שקמה לסליחות ומרגישה שהיא צדיקה, אין זה כך בבידור, כי לפעמים היצר-הרע מחפש לעשות לנו 'ריגושים'.

כשמעתי את הדברים, סיפרתי לאותה מורה אודות אחי רבי עזרא זצ"ל, שהיה צדיק יסוד עולם, וידע ש"ס על בוריו.

פעם סיפר לי אחי: "אתה יודע כיצד התחלתי לאהוב את התפילה? זה קרה בימי הסליחות, כאשר אבא זצ"ל היה משכים בשעה שלש וחצי לפנות בוקר, ומעיר אף אותנו בחיבה ורוך.

"כיון שהרחוב היה חשוך, היינו לוקחים קופסת שימורים, מחוררים אותה, ומניחים בתוכה נר, וכך יוצאים לדרך. אני זכיתי בתפקיד ללכת בראש עם הנר. כשהגענו לבית הכנסת, לפני הסליחות, היו מגישים 'סחלב' חם, ואני אהבתי את המשקה הזה. שני הדברים האלו - הנר, והסחלב החם - האהיבו עלי את הסליחות, ואת התפילה בכלל.

סיימתי ואמרתי למורה:

"כך מאהיבים את התפילה על הצעירים! ולכן בת שקמה מוקדם לסליחות, אין לומר לה שהיא עושה זאת עבור ריגושים, אדרבה, יש לחבב עליה את המצווה, ועל ידי כך תפתח בתוכה אהבה לתפילה!

(הסיפור הנזכר ע"פ הספר: 'לחנך בשמחה' מהגר"י זילברשטיין שליט"א, עמ' של"ו)